

DESPRE UNELE CATASTROFE MINIERE DIN BANAT

La sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui următor, cînd pe plan mondial capitalismul trece în faza sa imperialistă, concentrarea producţiei ia proporţii şi în sectorul minier al României. În 1899, de pildă, societăţile STEG, Salgótarján şi Uricani — Valea Jiului realizau circa 80% din producţia carboniferă a Transilvaniei, iar în 1907 realizau 82,7% din totalul producţiei. Împreună cu „Uzinele siderurgice de stat din Hunedoara“, Societatea STEG deţinea un procentaj de 86,7% din producţia minereului de fier¹.

Fiind o societate monopolistă puternică, interesată în obţinerea unor profituri uriaşe, STEG-ul a exploatat fără nici un fel de reticienţe munca salariaţilor săi, dintre care cea mai grea situaţie o aveau muncitorii mineri, consideraţi, pe drept cuvînt, robii subteranelor. Minerii din Anina, Ocna de Fier, Doman, Secu, Drencova şi din celelalte centre lucrau în condiţii îngrozitoare în schimbul unor salarii extrem de modeste, ce oscilau între 1,30—3 florini pe zi², iar femeile şi copiii care lucrau în subteran primeau de la 40—80 fileri pînă la 1,3—1,4 coroane³. Durata unui schimb în mină era de 8—12 ore; de remarcat însă că de regimul de 8 ore beneficiau minerii ce îşi desfăşurau activitatea în condiţii deosebit de primejdioase⁴. De altfel, documentele vremii dovedesc nepăsarea patronilor faţă de condiţiile în care trăiau şi îşi desfăşurau activitatea minerii, care se plîngeau în repetate rînduri că „... există în toate direcţiile protecţie, încît hărnicia şi priceperea în meserie nu e luată în considerare“⁵.

Lipsa măsurilor de securitate a muncii, a repausului duminical (legiferat doar în anul 1891), şomajul, creşterea preţurilor, analfabetismul, bolile profesionale, făceau ravagii în rîndul minerilor. Efectele dezastruoase ale silicozei, anchilostomiaziei, tuberculozei erau amplificate de condiţiile inumane de locuit, de lipsa asistenţei medicale corespunzătoare. Semnificativ este faptul că pentru îngrijirea bolnavilor şi răniţilor existau în zona minieră a Banatului numai trei spitale (Oraviţa,

¹ *Din istoria Transilvaniei* (colectiv de autori), vol. II, Bucureşti, 1961, p. 194 şi 271.

² *Magyarországi uradalmának leirása*. Budapest, 1896, p. 11.

³ *Din istoria Transilvaniei*, p. 212.

⁴ Arhiva MJR. *Übergabsprotocoll des Reschitzaer Eisenwerkes von Seite K.K. österr. Staatsverwaltung an die K.K. österr. Staatseisenbahngesellschaft von Juli 1855*, p. 77. Documentul este inventariat cu numărul 797; referitor la condiţiile în care munceau minerii din Banat, vezi Gh. Ruja, în *Tibiscus*, IV, 1975, p. 239—249.

⁵ „Volkswille“ (Timişoara), nr. 4/1899, p. 4.

Anina și Reșița), în care funcționau doar 13 medici⁶. De asemenea, condițiile de pensionare ale minerilor erau nedrepte, patronii căutând să exploateze la maximum, cât mai mulți ani, capacitatea de muncă a angajaților. În 1897, direcțiunea STEG a elaborat un nou regulament de pensionare, conform căruia minerii trebuiau să plătească cu 20% mai mult la fondul social, iar pensionarea se putea face după cel puțin 40 de ani de activitate⁷.

Deosebit de sugestiv reda viața minerilor ziarul „Lupta” într-unul din articolele apărute în paginile sale: „Puțini cunosc viața plină de frică și moarte a bieților minerii... Timpul lor de lucru e de 8 ore cu zi, dar cei mai mulți de două ori se coboară în adânc, în 24 de ore. Și după o muncă atât de grea și cu atita frică de moarte abia pot câștiga 40—50 coroane la săptămână. Minerii încep acest lucru în etate de 13—14 ani. Lucră tot în afunzimea pământului, înconjurați de aerul nădușit și stricat al minelor, la o zare mică de lumină. Pentru odihnă abia pot folosi 4—5 ore pe zi... La aceste încă se mai adaugă și legile noastre pentru mine, cari numai proprietarilor li asigură modul de îmbogățire, iar bieții minerii sunt de tot nesocotiți...⁸”

Tendința patronilor de-a obține venituri cât mai mari fără însă a face investițiile tehnice corespunzătoare, dezinteresul pentru asigurarea securității muncii, au făcut ca accidentele, foarte frecvente, să culmineze periodic cu catastrofe miniere înfiorătoare, despre care există date din perioada *Aerariului*, dar mai ales după înființarea Societății STEG. Astfel, prin 1861 la puțul Brenner s-a produs un puternic incendiu soldat cu pierderea mai multor vieți omenești. Ne putem ușor imagina amploarea pe care a avut-o acest incendiu, dacă avem în vedere faptul că autoritățile timpului s-au văzut constrinse să oprească exploatarea acestui puț. Peste câțiva ani, la 20 decembrie 1884, în galeriile minelor din Anina au murit asfixiați 47 de minerii și aceasta datorită neglijenței patronilor care n-au asigurat primenirea corespunzătoare a aerului în subteran⁹.

La 16 octombrie 1894 „Foaia Diecezană” relatează despre producerea unei noi catastrofe: „Anume simbătă în 10 octombrie dimineața a explodat gazul în Rona Sahacht și Tynfeld cu o nespasă putere nimicitoare. Până acum s-au scos morți și pîrliți 38 inși iar pe alți 13 a fost cu neputință a-i scoate pînă azi... Cei mai mulți sînt români...¹⁰ Cifra victimelor s-a ridicat în final la 60¹¹. Fără a intra în detalii amintim și gravele accidente de la minele Doman, din anii 1896—1897, soldate cu numeroase victime. Astfel, în 1896 din cei 128 minerii surprinși

⁶ Magyarországi uradalmának... p. 13.

⁷ „Unirea” (Blaj), nr. 4/23 ianuarie 1897, p. 29.

⁸ „Lupta” (Budapesta), nr. 248/5/18 decembrie 1908, p. 5.

⁹ *Raport către al VII-lea Congres al Uniunii muncitorilor din industria minieră din România*. București, 1923, p. 33.

¹⁰ „Foaia Diecezană” (Caransebeș), din 16/28 octombrie 1894, p. 6.

¹¹ *Reșița. Istorie și contemporaneitate* (colectiv de autori), Reșița, 1971, p. 83.

de o explozie în adâncuri n-au putut fi salvați decât o treime¹², iar în 1897 au pierit 33¹³. În perioada 1894—1909 la minele din Doman s-au înregistrat 20 de degajări grave de grizu, soldate cu 108 morți și sute de răniți. În urma catastrofei din anul 1909 exploatarea a fost interzisă, dar în 1914 instalațiile au fost „transformate” și activitatea reîncepe. Despre ce fel de transformare este vorba ne vorbesc surpările produse în 1924, când alți mineri au plătit cu viața¹⁴.

Accidentele grave nu ocolesc nici minele din Dognecea, Mehadia sau Secu. Catastrofa de la Secu, din anul 1898, a fost generată de aprinderea gazului de mină, în urma exploziei decedând cîțiva mineri, 7 fiind grav răniți, alții alegîndu-se doar cu leziuni ușoare¹⁵. Referindu-se la cauzele catastrofei, ziarul „Volkswille” arăta: „La catastrofă au murit mulți mineri. De ce? Cine e de vină? Noi trebuie să arătăm, că protecționismul practicat de administrația de stat a Austriei, care nu angajează persoane corespunzătoare din punct de vedere al calificării, ci lingăi care sînt în stare să vîndă carne de om”¹⁶.

„Groaznică nenorocire s-a întîmplat marți la Reșița (Doman) într-o mină de cărbuni — scria la 19 decembrie 1908 ziarul „Progresul” din Oravița. În urma unei usurpări s-a produs așanumitul gaz periculos, care a omorît pe toți minerii ce se aflau la o adîncime de 800. Între cei 13 morți care s-au aflat pînă acum sînt și 5 români. Amară pită și rău plătită”¹⁷. Încă cu cîteva zile înainte de catastrofă minerii au simțit că aerul devenise înăbușitor și s-au înregistrat chiar cazuri de asfiziere, cu atît mai explicabile cu cît schimbările erau de 16 ore pe zi. Conducerea minei a fost înștiințată de emanația puternică a gazelor, dar nu a luat nici o măsură pentru preîntîmpinarea tragicului eveniment. În noaptea de 16 decembrie 1908 au coborît sub pămînt, la un orizont aflat la 511 metri, cîteva echipe de muncitori, compuse din 208 persoane. După aproximativ o oră de lucru s-a produs o explozie extrem de puternică, care a cutremurat întreaga regiune. Explozia s-a datorat aprinderii gazelor de mină. Echipe de salvare din Doman și Secu au intervenit rapid, salvînd o mare parte dintre cei aflați în subteran, dar s-au înregistrat totuși zeci de morți și răniți. Societatea STEG, speriată de posibilitatea declanșării unei mișcări greviste generale, a încercat să înmormînteze victimele în secret, dar muncitorii au aflat și au venit la cimitir în număr deosebit de mare. După ce au ținut chiar acolo o întrunire de protest, muncitorii au demonstrat pe stradă și au trimis o delegație la direcțiunea minelor, revendicînd adoptarea de măsuri eficiente pentru aerisirea galeriilor și despăgubiri pentru familiile victi-

¹² *Ibidem*.

¹³ Raport către al VII-lea Congres..., p. 33.

¹⁴ I. Păsărică, *Monografia Uzinelor de fier și domeniilor din Reșița*. București, 1936, p. 41.

¹⁵ „Volkswille” (Timișoara), nr. 48/1898, p. 2.

¹⁶ *Idem*, nr. 19/1898, p. 4.

¹⁷ „Progresul” (Oravița), nr. 51/6/19 decembrie 1908, p. 3.

melor. „Mulți mineri au suferit atunci arestări și maltratări groaznice pentru pioasa faptă de a se fi dus la cimitir să-și ia rămas bun de la frații lor, căzuți victime molohului capitalist, care totdeauna, spre a-și asigura excedente fabuloase face economii ucigătoare“¹⁸. Catastrofa a avut răsunet și în parlamentul de la Budapesta, iar în capitala Ungariei s-au organizat chiar mitinguri de protest împotriva STEG-ului¹⁹.

Așa cum relevă presa timpului, șirul catastrofelor soldate cu zeci și zeci de victime omenești a continuat și în anii următori. *Nenorocire la ocnele din Anina* era titlul unei știri inserate în coloanele ziarului „Drapelul“, în anul 1911. Făcînd referiri și la neomenia celor trimiși pentru anchetarea cauzelor tragicului eveniment, același ziar preciza: „E de remarcat un lucru, că domnii tot domni rămîn, și comisia ce are de a cerceta, nu se ivește îndată, ci abia la 3—4 zile și așa bieții români săraci trebuie să stea morți, nespălați și neîngrijiți mai multe zile de-a rîndul, ca vai de capul lor“²⁰. După cîteva zile ziarul din Lugoj revine cu o nouă știre: „Nici nu s-a svîntat țărîna pe mormîntul celei din urmă victime a ocnelor de cărbuni din Anina, cînd o altă veste sfișietoare străbate în lume că o altă nenorocire s-a întîmplat la ocnele de cărbuni din Anina, care încă a mai secerat două vieți omenești, totodată pe alți doi schilodindu-i“²¹.

Și anul 1918 rămîne în istoria mineritului bănățean marcat cu sînge. Atunci, în urma unui grav accident produs la mina „Hungaria“, datorat tot neglijenței criminale a patronilor, au murit 12 mineri, alți 23 fiind grav răniți²². Dar cea mai mare catastrofă înregistrată în Banat s-a produs la 7 iunie 1920 la Anina, tot în mina „Hungaria“. Catastrofa a avut loc la 530 metri sub pămînt în galeria a III-a, unde se afla un depozit de 800 kilograme de dinamită și ecrasită²³. După alte date, în magazia principală se aflau 3.000 kilograme dinamită, iar în magazia de manipulație, aflată în apropierea locului unde s-a produs explozia, 30 kilograme dinamită²⁴. Dinamita a fost depozitată din ordinul comandamentului militar în magazinele din interiorul minei, încă în timpul primului război mondial, dar condițiile de depozitare inadecvate au facilitat producerea exploziei: „A rămas în amintirea minerilor bănățeni ca un puternic act de acuzare împotriva regimului burghezo-moșieresc, catastrofa minieră din 7 iunie 1920 cînd, din cauza depozitării neadecvate a dinamitei, s-a produs explozia“ — se arăta în raportul prezentat la Congresul al VIII-lea al Uniunii Muncitorilor din industria minieră din România²⁵. Descriînd urmările catastrofei ziarul „Tribuna socialistă“

¹⁸ Raport către al VII-lea Congres..., p. 33.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ „Drapelul“ (Lugoj), nr. 4/11/24 ianuarie 1911, p. 3.

²¹ *Idem*, nr. 16/8/21 februarie 1911, p. 3.

²² Raport către al VII-lea Congres..., p. 32.

²³ „Lugoscher Zeitung“, nr. 52/13 iunie 1920.

²⁴ I. Păsărică, *op. cit.*, p. 44.

²⁵ I. Munteanu, *Aspecte din viața și lupta minerilor din Banat între anii 1934—1938*, în *Studii de istorie a Banatului*, Timișoara, 1969, p. 150.

preciza: „În total sînt 174 morți și 30 gravi răniți”²⁶. Peste aproximativ o lună, ca urmare a decedării unor răniți, numărul total al morților s-a ridicat la 182²⁷. Văduvele și orfanii celor uciși „au primit ca despăgubiri de la U.D.R. o sumă derizorie: în total 11.000 lei”²⁸.

Presa românească și chiar cea mondială a dedicat pagini întregi acestei nenorociri, întreaga muncitorime fiind profund impresionată de soarta tragică a lucrătorilor din Anina. Minerii din Valea Jiului au ținut o mare întrunire, adoptînd cu acest prilej o moțiune de solidaritate cu victimele catastrofei de la Anina: „Întreaga muncitorime manuală și intelectuală din Petroșeni, în număr de cîteva mii, adunată în marea întrunire de la 20 iunie, își exprimă adîncă durere față de groaznica nenorocire care a făcut jertfe la Anina. Moartea tragică a tovarășilor noștri, durerea și plînsul orfanilor și văduvelor cer tragerea la răspundere a tuturor celor care prin nepăsarea lor au cauzat groaznica nenorocire”²⁹. Deosebit de semnificativ este faptul că participanții la întrunirea de protest au colectat pentru ajutorarea familiilor îndoliate peste 2.000 coroane. În același mod au procedat și muncitorii reșițeni, care au adunat circa 1.200 coroane³⁰.

Anii următori sînt și ei marcați de producerea unor noi accidente atît în minele din Banat cît și în cele din alte regiuni ale țării. În 1932 numărul total al accidentelor a fost de 1.194³¹, pentru ca un an mai tîrziu această cifră aproape să se dubleze. Atunci, cînd în ansamblul industriei miniere au fost utilizate 46.253 persoane, ca urmare a diferitelor accidente s-au înregistrat 2.215 cazuri de invaliditate temporară, 64 de invaliditate permanentă și 62 de cazuri mortale³². Minele din Banat au contribuit din plin la obținerea unui asemenea trist bilanț. Astfel, între anii 1930—1935 s-a înregistrat la Anina — comparativ cu celelalte centre carbonifere ale țării — cele mai numeroase decese în rîndul minerilor, evident ne referim la cele datorate accidentării în timpul muncii. În acest sens este sugestiv faptul că numai în 1935 au pierit la minele din Anina 71 de persoane, majoritatea celor decedați fiind sub 30 de ani³³.

Frecvența accidentelor în minele din Banat ilustrează convingător condițiile extrem de dificile, inumane chiar, în care munciau minerii

²⁶ „Tribuna socialistă”, din 13 iulie 1920.

²⁷ „Minerul” (Cluj), din 15 iulie 1920.

²⁸ E. Cimponeriu, *Reșița luptătoare*. București, Ed. științifică, 1965, p. 64.

²⁹ *Documente din istoria mișcării muncitorești*. București, Ed. politică, p. 409; vezi și M. Gașpar, *Luptele din 1920 ale minerilor din Valea Jiului*, în *AIIC*, VI, 1963, p. 313—353.

³⁰ „Resiczaer Zeitung”, nr. 29/18 iulie 1920.

³¹ *Analele minelor*, nr. 10/1934, p. 404.

³² Idem, nr. 3/1935, p. 144.

³³ I. Munteanu, *op. cit.*, p. 150.

din această regiune, care alături de confrății lor din întreaga țară, s-au situat deseori în primele rînduri ale luptei împotriva exploatării, pentru libertate și dreptate socială.

VASILE M. ZABERCA — ION POPA

QUELQUES CATASTROPHES MINIÈRES DU BANAT

(Résumé)

Dans cet article les auteurs présentent brièvement quelques catastrophes qui se sont produites dans les mines du Banat à la fin du XIX-ième siècle et aux premières décennies de notre siècle. La cause principale de ces catastrophes réside dans l'indolence manifestée par les dirigeants des entreprises, en ce temps-là, d'assurer des conditions adéquates de travail dans les mines.